Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин

Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор інституту історії, права та міжнародних відносин
_____ Юлія ПОДРЄЗ
«02» вересня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ДОПОМІЖНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 032 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма Історія та археологія

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

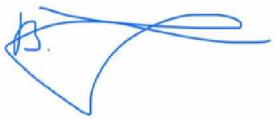
Погоджено науково-методичною комісією НН інституту історії, права та міжнародних відносин
«02» вересня 2024 р.
Голова _____ Світлана МОЦАК
кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2024

Розробники:
Власенко В.М. кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри
кандидат історичних наук, доцент В’ячеслав ОЛІЦЬКИЙ

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Кількість кредитів - 3</td><td rowspan="13">Бакалавр</td><td>Обов’язкова</td></tr>
<tr><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й</td></tr>
<tr><td rowspan="12">Загальна кількість годин - 90</td><td>Семестр</td></tr>
<tr><td>1-й</td></tr>
<tr><td>Лекції</td></tr>
<tr><td>16 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>24 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td></td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>48 год.</td></tr>
<tr><td>Консультації</td></tr>
<tr><td>2 год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю:
залік</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – дати студентам знання про найбільш важливі допоміжні історичні дисципліни, навчати їх спеціальним методам роботи з джерелами.

Навчальна дисципліна «Допоміжні історичні дисципліни» входить до циклу професійної підготовки обов’язкової компоненти ОП.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності:**

ІК. Здатність розв’язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз

історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов..

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей:**

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність працювати в команді.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей:**

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. . Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Допоміжні історичні дисципліни» базується на загальних знаннях дисципліни «Історія України».

3. Програмні результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни сприяє оволодінню навичками роботи з історичними джерелами, здійснюючи його всебічне вивчення (як зовнішніх ознак, так і змісту) з метою одержання достовірної інформації про історичні події та явища.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам’яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

4. Критерії оцінювання результатів навчання
Розподіл балів

Поточний контроль													Разом	Сума
Розділ 1					Розділ 2									
Т 1	*Т 2*	*Т 3*	*Т 4*	*Т 5*	*Т 6*	*Т 7*	*Т 8*	*Т 9*	*Т 10*	*Т 11*	*Т 12*	*Т 13*		
Поточний контроль													60	100
	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
Контроль самостійної роботи													40	
3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3		

4.1. Критерії оцінювання

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, роботи на практичних заняттях, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- ***60 балів*:** участь у ***семінарах*** – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.
- ***40 балів*:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, презентацій, есе тощо.

Разом – 100 балів.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	**ПОЯСНЕННЯ**
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.

4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

4.2. Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	**Критерії оцінювання навчальних досягнень студента**
90 – 100	- студент упевнено оперує обсягом навчального матеріалу і застосовує його для розв'язання проблем; - самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; - може характеризувати та аналізувати історичну інформацію; - співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації історичної науки; - знає історіографію розглядуваних проблем; - студент виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати матеріал, наводити чисельні приклади; - вільно користується тематичними картами; - розуміє основні тенденції розвитку історичних проблем слов'янства;
82 – 89	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - дає загальну характеристику подій (причини, наслідки, значення);

	- встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
74 – 81	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - не достатньо повно дає характеристику подій (причини, наслідки, значення); - на посередньому рівні встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
64 – 73	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стислу характеристику окремої постаті; - слабко орієнтується за картами;
60 – 63	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стислу характеристику окремої постаті; - слабко орієнтується за картами;
35 – 59	коли студент дуже слабо володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - впізнає постать чи подію лише за детальним описом; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні "так – ні");
1 – 34	- коли студент зовсім не володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - не впізнає постать чи подію; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні "так – ні");

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка (https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza).

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: усні опитування на практичних заняттях; виконання самостійної роботи; захист індивідуального завдання; тематичне тестування; виконання комплексної контрольної роботи; презентації результатів виконаних завдань тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Визначення та класифікація ДІД.
2. Структура допоміжних історичних дисциплін як підсистеми історичної науки.
3. Етапи розвитку ДІД.
4. Об'єкт і предмет археографії.
5. Види археографії.
6. Принципи і правила публікації документів.
7. Об'єкт і предмет історичної хронології.
8. Головні одиниці вимірювання часу.
9. Види ер.
10. Види календарів.
11. Юліанський і григоріанський календарі.
12. Об'єкт і предмет історичної метрології.
13. Джерела метрології.
14. Міри довжини.
15. Міри поверхні.
16. Міри сипучих тіл.
17. Міри рідини.
18. Міри ваги.

19. Об’єкт і предмет історичної бібліографії.
20. Джерела бібліографії.
21. Види бібліографії. Бібліографічні покажчики.
22. Об’єкт і предмет палеографії.
23. Палеографічний метод.
24. Матеріал для письма. Графіка письма. Знаряддя письма.
25. Основні етапи розвитку письма та його типи.
26. Об’єкт, предмет, методи та прийоми сфрагістики.
27. Призначення печаток.
28. Сфрагістичні знаки та їх функції.
29. Класифікація сфрагістичних пам’яток.
30. Предмет та завдання геральдики.
31. Герб: поява, розвиток, значення як історичного джерела.
32. Формальна геральдика: зображення герба і правила його складання, гербовий щит та його топографія, геральдичні закони.
33. Гербівники як джерела геральдичної інформації.
34. Виникнення національної символіки, її історія.
35. Історія складання Малого і Великого Державного Герба України.
36. Об’єкт і предмет нумізматики та боністики.
37. Виникнення і становлення нумізматики та боністики як допоміжних історичних дисциплін.
38. Основні поняття нумізматики і боністики.
39. Методи та прийоми нумізматичного дослідження.
40. Виникнення монет і грошового обігу на території України.
41. Об’єкт і предмет вексилології.
42. Термінологія і джерела вексилології.
43. Походження вексиліумів. Основні методи і способи дослідження.
44. Історія використання знамен, стягів на українських землях.
45. Історія становлення й утвердження Державного Прапора України.
46. Предмет, методи та прийоми фалеристики.
47. Класифікація нагород за їх статусом та призначенням.
48. Методи дослідження фалеристики.
49. Хронологічні періоди нагородної справи в Україні.
50. Нагородна спадщина української діаспори.
51. Об’єкт, предмет і методи епістології.
52. Типи листування.
53. Методика опрацювання епістолярних джерел.
54. Основні елементи джерелознавчого аналізу епістолярію.
55. Етапи роботи з епістолярними джерелами.
56. Об’єкт і предмет ономастики.
57. Антропоніміка. Походження антропонімів та їх значення в історії людства.
58. Об’єкт, предмет історичної топоніміки.
59. Топоніми як джерело з історії України.
60. Предмет етноніміки. Походження етнонімів.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Допоміжні історичні дисципліни» складається з двох розділів, які в цілому характеризують структуру дисциплін, які використовуються для вивчення історичного минулого.

Розділ 1. Дисципліни, що розробляють спеціальні методи роботи з джерелами.

Розділ 2. Дисципліни, завданням яких є вивчення окремих типів (видів) джерел.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Розділ 1. Дисципліни, що розробляють спеціальні методи роботи з джерелами

Тема 1. Допоміжні історичні дисципліни в структурі джерелознавства.

Предмет та об'єкт дослідження. Структура допоміжних історичних дисциплін. Особливості методичних прийомів кожної з допоміжних історичних дисциплін. Взаємозв'язок допоміжних історичних дисциплін. Практичне використовування допоміжних історичних дисциплін.

Тема 2. Археографія.

Об’єкт, предмет і завдання археографії. Основні види, форми та способи видань документів. Прийоми передачі тексту під час підготовки до видання. Види скороченої передачі тексту та змісту документів. Історія української археографії: традиційний підхід та нові пропозиції. Початки едиційної археографії в Україні («журнальний період»). Публікація документів в УРСР та незалежній Україні. Розвиток принципів і правил публікації.

Тема 3. Історична хронологія.

Об’єкт, предмет та завдання історичної хронології. Головні одиниці вимірювання часу: день, місяць, рік. Історія календаря. Методика хронологічних досліджень. Види ер. Юліанський і григоріанський календарі. «Народний календар». Датування подій. Переведення дат на сучасний календар. Календар на українських землях.

Тема 4. Історична метрологія.

Об’єкт, предмет та завдання історичної метрології. Джерела метрології. Міри довжини. Міри поверхні. Міри сипучих тіл. Міри рідини. Міри ваги. Римська система мір та її вплив на європейські одиниці вимірювання. Російська метрологія XVI - XVII ст. Метрологія на території України. Створення міжнародної метричної (десятинної) системи.

Тема 5. Історична бібліографія.

Об’єкт, предмет та завдання історичної бібліографії. Джерела бібліографії. Види: ретроспективна і поточна. Національна історична бібліотека. Книжкова палата України та її видання. Бібліографічні покажчики: види і типи.

Розділ 2. Дисципліни, завданням яких є вивчення окремих типів (видів) джерел

Тема 6. Палеографія.

Об'єкт, предмет та завдання палеографії. Палеографічний метод. Матеріал для письма. Графіка письма. Знаряддя письма. Прикраса рукописів. Палеографія кириличного письма. Основні етапи розвитку письма та його типи. Український скоропис, його періодизація, характерні риси і територіальні відмінності. Використання палеографії в роботі історика: практична робота зі скорописом ХУІ-ХУІІІ ст.

Тема 7. Сфрагістика.

Об'єкт, предмет, завдання, методи та прийоми сфрагістики. Виникнення та розвиток сфрагістики як наукової дисципліни. Призначення печаток. Печатка Староруської держави. Сфрагістичні знаки та їх функції. Класифікація сфрагістичних пам'яток. Різновиди печаток. Сфрагістичні пам'ятки на українських землях.

Тема 8. Геральдика.

Предмет та завдання геральдики. Герб: поява, розвиток, значення як історичного джерела. Формальна геральдика: зображення герба і правила його складання, гербовий щит та його топографія, геральдичні закони. Блазонування герба. Гербівники як джерела геральдичної інформації. Геральдична символіка на українських землях. Козацька геральдика. Виникнення національної символіки, її історія. Міські герби радянської доби. Історія складання Малого і Великого Державного Герба України.

Тема 9. Нумізматика і боністика.

Об'єкт, предмет і завдання нумізматики та боністики. Виникнення і становлення нумізматики та боністики як допоміжних історичних дисциплін. Основні поняття нумізматики. Методи та прийоми нумізматичного дослідження. Нумізматичні скарби. Початок карбування монети, античні монетні системи та монетна справа в Європі. Виникнення монет і грошового обігу. Періодизація грошового обігу України. Паперові грошові знаки, бони як історичне джерело.

Тема 10. Вексилологія.

Об'єкт, предмет і завдання вексилології. Термінологія і джерела вексилології. Походження вексиліумів. Основні методи і способи дослідження. Формування прапорництва України. Історія використання знамен, стягів на українських землях. Історія становлення й утвердження Державного Прапора України.

Тема 11. Фалеристика.

Предмет, завдання, методи та прийоми фалеристики. Класифікація нагород за їх статусом. Методи дослідження фалеристики (порівняльно-історичний, класифікації, систематизації та типологічний). Класифікація нагород за своїм призначенням. Хронологічні періоди нагородної справи в Україні. Нагородна спадщина української діаспори.

Тема 12. Епістологія.

Об'єкт, предмет, методи епістології. Типи листування: офіційне, приватне, публіцистичне, любовне тощо. Методика опрацювання епістолярних джерел.

Основні елементи джерелознавчого аналізу епістолярію. Етапи роботи з епістолярними джерелами. Застосування різних методів джерельного аналізу та відпрацювання методики роботи з епістолярієм.

Тема 13. Ономастика. Топоніміка.

Об'єкт, предмет і завдання ономастики. Антропоніміка. Походження антропонімів та їх значення в історії людства. Об'єкт, предмет історичної топоніміки. Топоніми як джерело з історії України. Предмет етноніміки. Походження етнонімів.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви тем	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.
Розділ 1 Дисципліни, що розробляють спеціальні методи роботи з джерелами					
Тема 1. Допоміжні історичні дисципліни в структурі джерелознавства	6	2			2
Тема 2. Археографія	6	2	2		2
Тема 3. Історична хронологія	8	2	2		4
Тема 4. Історична метрологія	8	2	2		4
Тема 5. Історична бібліографія	8	2	2		4
Розділ 2 Дисципліни, завданням яких є вивчення окремих типів (видів) джерел					
Тема 6. Палеографія	8	2	2		4
Тема 7. Сфрагістика	8	2	2		4
Тема 8. Геральдика	8	2	2		4
Тема 9. Нумізматика і боністика	6		2		4
Тема 10. Вексилологія	6		2		4
Тема 11. Фалеристика	6		2		4
Тема 12. Епістологія	6		2		4
Тема 13. Ономастика. Топоніміка	6		2		4
Консультація	2			2	
Усього годин	90	16	24	2	48

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Допоміжні історичні дисципліни в структурі джерелознавства	2
2	Тема 2. Археографія	2

3	Тема 3. Історична хронологія	2
4	Тема 4. Історична метрологія	2
5	Тема 5. Історична бібліографія	2
6	Тема 6. Палеографія	2
7	Тема 7. Сфрагістика	2
8	Тема 8. Геральдика	2
	Усього годин	16

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 2. Археографія	2
2	Тема 3. Історична хронологія	2
3	Тема 4. Історична метрологія	2
4	Тема 5. Історична бібліографія	2
5	Тема 6. Палеографія	2
6	Тема 7. Сфрагістика	2
7	Тема 8. Геральдика	2
8	Тема 9. Нумізматика і боністика	2
9	Тема 10. Вексилологія	2
10	Тема 11. Фалеристика	2
11	Тема 12. Епістологія	2
12	Тема 13. Ономастика. Топоніміка	2
	Усього годин	24

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Допоміжні історичні дисципліни в структурі джерелознавства	2
2	Археографія	2
3	Історична хронологія	4
4	Історична метрологія	4
5	Історична бібліографія	4
6	Палеографія	4
7	Сфрагістика	4
8	Геральдика	4
9	Нумізматика і боністика	4
10	Вексилологія	4
11	Фалеристика	4
12	Епістологія	4
13	Ономастика. Топоніміка	4
	Усього годин	48

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Бондаренко Г.В. Спеціальні історичні дисципліни: навч. посіб. / Східноєвропейський нац. ун-т ім. Л. Українки, Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 424 с.
2. Введенський А.О., Дядиченко В.А., Стрельський В.І. Допоміжні історичні дисципліни: навч. посібник. Київ: Рад. шк., 1963. 208 с.
3. Вспомогательные исторические дисциплины: историография и теория. Київ: Наук. думка, 1988. 280 с.
4. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. Київ, 1986.
5. Історична наука : термінологічний і понятійний довідник: навч. посіб. / В.М. Литвин, В.І. Гусєв, А.Г. Слюсаренко та ін. Київ: Вища шк., 2002. 430 с.
6. Історичне джерелознавство: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Я.С. Калакура, І.Н. Войцехівська, С.Ф. Павленко та ін. Київ: Либідь, 2017. 512 с.
7. Кісь Я.П. Палеографія: навч. посібник. Львів, 1975. 78 с.
8. Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навч. посіб. для студ вищ. навч. закл. / І.Н. Войцехівська (кер. авт. кол.), В.В. Томазов, М.Ф. Дмитрієнко [та ін.]. Київ: Либідь, 2008. 520 с.
9. Спеціальні історичні дисципліни: конспект лекцій / укладач Н.В. Лобко. Суми: СумДУ, 2021. 219 с.
10. Яременко М.В. Спеціальні історичні дисципліни: навч. посіб. для студ. істор. спеціальностей / Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ.: Аграр Медіа Груп, 2010. 197 с.

Додаткові

11. Алфьоров О., Одноroженко О. Українські особові печатки XV–XVII ст. за матеріалами київських архівосховищ. Харків, 2008. 200 с
12. Белов О., Шаповалов Г. Історія Державного герба України. До 20-ї річниці незалежності України: наук.-метод. посібник. Київ; Запоріжжя: Дике поле, 2011. 268 с.
13. Висоцький С.О. Про що розповідають давні стіни. Київ: Наук. думка, 1978. 144 с.
14. Гавриленко В.О. Українська сфрагістика: Питання предмета та історіографії. Київ, 1977. 167 с.
15. Герасименко Н.О. З історії української метрології: міри площі // Український історичний журнал. 2016. № 4. С. 123-132.
16. Гречило А. Б. Герби та прапори міст і сіл України / НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського – Львівське відділення; Українське геральд. т-во. Львів: 2004. 120 с.
17. Гроші в Україні: Факти і документи / НАН України, Ін-т історії України; М. Дмитрієнко, В. Ющенко, В. Литвин та ін. Київ: Фірма "ARS-Ukraine", 1998. 454 с.

18. Дашкевич Я. Майстерня історика. Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Львів, 2011. 792 с.
19. Історична хронологія. Календарні системи світу: навч. посіб. із спец. (допоміжних) істор. дисциплін (для студентів-істориків соц.-гуман. ф-ту КМПУ ім. Б.Д. Грінченка) / Автор-укладач О.О. Тарасенко. Київ, 2004. 72 с.
20. Лабінська Г. Топоніміка: навч. посіб. Львів, 2016. 274 с.
21. Лукомский В., Модзалевский В. Малороссийский гербовник. Київ: Либідь,1993. 336 с.
22. Мацюк О. Історія українського паперу / НАН України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства; ЦДІАЛ України та ін. Київ, 1994. 186 с.
23. Мацюк О. Папір та філіграні на українських землях (XVI – початок XX ст.). Київ : Наук. думка, 1974. 295 с.
24. Наш герб. Українські символи від княжих часів до сьогодення / Гречило А. (текст), Завітій Б. (заг. ред.). Київ: Родовід, 2018. 400 с.
25. Перехрест О.Г. Історична хронологія. Навч. посіб.. Видання третє, доповнене і виправлене. Черкаси: ФОП Гордієнко Є.І, 2020. 121 с.
26. Сокирко О.Г. Українська кирилична палеографія XI – XVIII ст.: навч. посіб. для студ. істор. спеціальностей. Київ : Видавець Олег Філюк – «КНТ», 2016. 144 с.
27. Спеціальні історичні дисципліни. Зведений бібліогр. довідник-покажчик: Нумізматика, сфрагістика. Київ, 1997. Ч. 2. 102 с.
28. Титаренко П. Історія календаря в Росії і на Україні в зв'язку з загальною історією календарів. Київ, 1972. 72 с.
29. Шуст Р. М. Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2009. 376 с.

Інтернет-ресурси

30. Sigillum – Музей Шереметьєавих. https://sigillum.com.ua/muzej-sheremetyevyh/history/
31. Українське геральдичне товариство. http://uht.org.ua/ua/
32. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. http://archeos.org.ua/

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Навчальні аудиторії, які обладнанні для проведення лекційних і семінарських занять.
2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання.
3. Презентація лекцій в PowerPoint.